

Leren van nascholers

Op het plein van kinderopvang Berend Botje in Den Helder zijn nascholer Bea Pompert en trainer Linda de Vries al vroeg bezig met het inrichten van een rijke speelleeromgeving. Met diverse slangen, teiltjes en emmers maken ze een waterwand. Bij de buitenkeuken voegen ze materialen voor de afwas toe: sponzen, borstels, theedoeken en servies. Ze vullen de watertafel met water.

Samen in de praktijk aan de slag is een belangrijk kenmerk van de nascholingsdidactiek van Startblokken en Basisontwikkeling. De nascholer is nieuwsgierig naar wat de kinderen gaan doen als je het element water toevoegt aan de bekende omgeving. De Startblokken-trainer is nieuwsgierig naar wat de professionals gaan doen om het spel van de kinderen te stimuleren. Wanneer de kinderen naar buiten gaan, zie je gelijk wat ze interessant vinden. Pedagogisch medewerker (pm'er) Inge loopt mee en kijkt naar wat de kinderen gaan doen. Ook doet ze mee: 'Zullen we kijken wat er gebeurt als we hier water doorheen doen?' De kinderen gaan direct handelen, de professional kijkt en verwoordt de handelingen van de kinderen. Een paar kinderen hebben de afwasspullen ontdekt en verdelen gelijk de rollen: 'Dan ga ik afwassen en jij afdrogen.' De borstels nodigen kinderen uit om de picknicktafel schoon te maken.

Een rijke speelleeromgeving is belangrijk wanneer je met elkaar een spelgeoriënteerd curriculum gaat opbouwen

Een goede praktijktheorie

Een rijke speelleeromgeving is belangrijk wanneer je met elkaar een spelgeoriënteerd curriculum gaat opbouwen. De kinderen zijn direct betrokken, ze ervaren vrijheidsgraden en ze bouwen ook samen de regels van het spel op. Het gaat daarbij om sociale regels ('Zullen we de bank schoonmaken?'), technische regels ('Hoe werkt dat als je water erboven in giet?'), maar ook strategische regels ('Als jij het water erin schenkt, vang ik het beneden op met mijn emmer'). Tot slot komen conceptuele regels aan bod, zoals hoeveelheden ('Hoe kan ik zien hoeveel water ik heb?') (Van Oers, 2018).

De betekenisvolle wateractiviteiten op het plein nodigen uit tot spel en onderzoek. In het samenspelen merken kinderen dat ze taal nodig hebben om met elkaar te overleggen en plannen te maken. De Startblokkentrainer doet mee, geniet en voegt nieuwe handelingsmogelijkheden toe. Trainer Linda ziet dat Luuk de maatbeker heeft ontdekt en deze vult met water. Ze ziet dat hij heel precies kijkt en zijn vinger bij het streepje houdt. Ze verwoordt haar verwondering en zegt: 'Oh, kijk eens, het water komt tot hier.' Als Luuk het water weggooit en opnieuw water in de kan doet, ziet ze dat hij weer kijkt tot welk streepje het komt. 'Oh, kijk eens, dat is bijna net zoveel.'

Naast dit spontane spel denken de professionals ook na over het doelgericht opbouwen van spelverhalen bij de materialen. Linda gebruikt het boek *Nog even mijn haartjes wassen* van Jörg Mühle om dit spel uit te bouwen. Ze start met het bekijken van het plaatje van het haren wassen en vraagt de kinderen wat nodig is om haren te wassen. De kinderen gaan op zoek naar een washandje ('Om voor je ogen te doen'), een bakje, shampoo en een handdoek. Samen lezen ze het boek en lachen om het stukje met de föhn. Buiten gaat dit verhaal bij de watertafel verder. Pim pakt een pop en maakt met de borstel de haren schoon. Twee andere kinderen zien hem dit doen en geven hem een doekje. 'Nee, dit heb je nodig, dan komt de zeep niet in z'n ogen.' Samen bouwen ze een spelverhaal op: eerst de haren nat maken, dan shampoo en de spons voor je ogen, dan uitspoelen, afdrogen met de handdoek en blazen om de haren droog te krijgen. De kinderen zijn betrokken op elkaar en de handelingen. Zo ontstaat samenspel en taal en krijgen de materialen niet alleen een eigen betekenis, maar ook de betekenis vanuit de cultuur waarin we leven; de kern van de cultuur-

historische activiteitstheorie die onder de methodiek van Startblokken en Basisontwikkeling ligt.

Nascholen vraagt om visie

Nascholing binnen Startblokken en Basisontwikkeling is altijd gericht op de professionele ontwikkeling van de pm'ers en leerkrachten met resultaten gericht op de brede ontwikkeling van jonge kinderen. Concreet betekent dit een verbetering van de dagelijkse praktijk, waarbij de autonomie van de professional wordt ondersteund door intensieve samenwerking met elkaar. De eigen verantwoordelijkheid van elke deelnemer om het geheel te laten slagen staat voorop.

Nascholing en professionele ontwikkeling zijn gezamenlijke activiteiten in één proces van actie en reflectie, waardoor nascholer en professionals voortdurend kunnen afstemmen op de koers die is afgesproken (Pompert, 2012). De nascholing blijft strikt verbonden aan de specifieke inhoud van Startblokken en Basisontwikkeling. De daarbij horende kennis en vaardigheden worden gedurende de professionaliseringsactiviteiten telkens expliciet gemaakt en gedurende het traject geëvalueerd. De professionals doen ertoe: met hun inzet valt of staat de kwaliteit van de verbetering voor de kinderen. Het gaat niet om het uitvoeren van een vast programma, maar om interventies gedurende de dag, die het leren en de ontwikkeling van kinderen bevorderen. Interventies:

- Creëren van een pedagogische basis en ontwikkelingsbevorderende interacties.
- Ontwerpen van een rijke speel-leeromgeving en een spelgeoriënteerd activiteiten aanbod.
- Systematisch en doelgericht begeleiden van kinderen in voor hen betekenisvolle sociaal-culturele praktijken.
- Organiseren van gemeenschappelijke activiteiten én activiteiten voor kleine groepen en individuele kinderen.
- Handelingsgericht observeren, registreren en evalueren.
- Educatief partnerschap met ouders opbouwen.
- Samenwerken met collega's.

Begeleid kinderen systematisch en doelgericht in voor hen betekenisvolle sociaal-culturele praktijken

Om deze vaardigheden te leren kennen, toepassen en verbeteren, is het van belang dat nascholer en deelnemers een proces van gedeelde en gezamenlijke verantwoordelijkheid in gaan. Communicatie en acceptatie van deze gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn belangrijke elementen in effectieve nascholing ten behoeve van innovatie op de werkvloer (Van Oers, 2005; 2009). Dit voorkomt dat de nascholer zich als adviseur opstelt en de pm'er of leerkracht als 'ontvangende partij'. De uitdaging voor de nascholer zit in het verkennen van de huidige praktijk vanuit het verbeter- en leertraject. Wat herkennen de deelnemers van Startblokken en Basisontwikkeling in hun eigen praktijk wel en niet? Welke elementen van het nascholingsaanbod raken hen? Zo'n eerste reflectie zorgt ervoor dat de deelnemers 'ja' kunnen zeggen tegen dat wat de nascholing van hen gaat vragen. Zij gaan inzien dat hun praktijk waardevol is en het verdient nog beter te worden door het aanscherpen van hun eigen handelen. Zij raken hierdoor niet alleen intrinsiek gemotiveerd, maar zijn ook beter bestand tegen de onzekerheden die kunnen ontstaan bij het leren van nieuwe vaardigheden en het afleren van minder effectieve routines in hun werk. Een samen opgebouwd professionaliseringstraject bestaat uit

verschillende elkaar versterkende activiteiten:

1. Bijeenkomsten waarin zo concreet mogelijk inzicht ontstaat in de ingrediënten van de aanpak. Dit start met een oriëntatie op een goede praktijk en de kennis en leerkrachtvaardigheden die daarbij horen. Dan wordt er gezamenlijk geoefend en een plan gemaakt voor de eigen praktijk.
2. Door co-teaching en coaching ondersteunt de nascholer de professional tijdens het primaire proces. Zij zet video-opnames en coachende gesprekken in als reflectiemiddel.
3. Uitkomsten worden gedeeld met de deelnemers aan de nascholing én met de collega's binnen de eigen organisatie. Speerpunt hierbij is het koppelen van theoretische noties aan dagelijks, praktisch handelen van alle betrokkenen.
4. Bijeenkomsten om de ontwikkeling van de kinderen goed in beeld te krijgen om zo conclusies te kunnen trekken over de effecten van de verbeterde praktijk.
5. Gesprekken met individuele deelnemers en in kleine groepen op basis van het portfolio dat de pm'ers en leerkrachten samenstellen. Het portfolio vormt het gereedschap voor reflectie op het eigen leerproces over een langere periode.

Leren met en van elkaar

Als we een sterke pedagogische omgeving willen inrichten en toegankelijk maken voor alle kinderen, is samenwerking tussen kinderopvang en basisschool een must. Alleen samen kunnen we vroege selectie tegengaan en een pedagogiek realiseren waarin verschillen tussen kinderen worden gerespecteerd en als winst worden gezien. In een IKC in oprichting worden stappen ondernomen waarbij pm'ers en leerkrachten elkaar leren kennen, respect opbouwen voor elkaars werk en zicht krijgen op een gezamenlijke visie. Een van de acties is om met dezelfde thema's te gaan werken en deze in spel en onderzoeksactiviteiten uit te voeren.

Binnen IKC Hoorn besluit men om met elkaar nascholing rond spel aan te gaan vanuit het idee samen als één team met eenzelfde doel een stap voorwaarts te maken (Spiteri, 2020). De groep bestaat uit pm'ers van het KDV en de BSO en leerkrachten van de groepen 1/2, 2/3 en 4. Alle deelnemers brengen hun eigen leeftijd, werkervaring, opleiding, kennis en culturele achtergrond mee. Als start houden de nascholer, directie en deelnemers voorgesprekken om de inhoud en de opbrengsten van de nascholing vast te stellen. (Pompert, 2020). Omdat één van de

gemeenschappelijke doelstellingen het opbouwen van spelverhalen met kinderen is, wordt de nascholing ook in een narratief perspectief geplaatst. Het gaat in het nascholingstraject om het spel in de groepen te verbinden aan de echte wereld van ons allemaal, kinderen én volwassenen. De theorie die nodig is om het spel in de groepen te verbeteren wordt steeds verbonden aan de eigen verhalen van de deelnemers en aan de spelverhalen die zij in hun groepen opbouwen. Door het analyseren van hun verschillende praktijken, leren de deelnemers dat in alle begeleidingsaspecten van spel het om dezelfde aandachtspunten gaat: het aanboren van de betekenissen van kinderen en hun belevings- en ervaringswereld, ontwikkelingsbevorderende interactie en communicatie opbouwen, kinderen aan elkaar en het spelverhaal verbinden om vervolgens spel te kunnen verrijken. De groep ervaart tegelijkertijd het belang van met elkaar tijd en ruimte nemen voor deze gesprekken over hun werk, ook na afloop van de nascholing. Alleen als een dergelijke dialoog op basis van gelijkwaardigheid verloopt, blijven professionals leren met en van elkaar!

Literatuurlijst

- Haan, D. de (2013). Learning to communicate in young children's classrooms. In: B. van Oers, *Developmental Education for Young Children* (67-86). Dordrecht: Springer.
- Van der Meer, L. (2018). Haren wassen, voeten drogen en waterspel. *Zone*, 17 (4), 12-13.
- Van Oers, B. (2018). Leren door te spelen. In: M. Dobber & B. van Oers (red.) *Spelen en leren op school*. Van Gorcum: Assen.
- Pompert, B. (2013). Creating Knowledge and Practice in the Classroom. In: B. van Oers *Developmental Education for Young Children* (207-222). Dordrecht: Springer.
- Pompert, B. (2018). Nascholer: Een betrokken medespeler. *ZONE*, 17 (3), 15-17.
- Spiteri, K. (2020). Bouwen aan een IKC: verbinden van culturen. *ZONE*, 19 (1), 12.